

Franckesche Stiftungen zu Halle

Pavli Manvtii Commentariivs In M. Tvllii Ciceronis Epistolas Ad Diversos

Accedvnt Eivsdem Scholia Et Hieronymi Ragazonii In Easdem Ciceronis
Epistolas Commentariivs

Manuzio, Paolo

Lipsiae, A.C. MDCCLXXIX

VD18 90852230

Epistolae XII.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:hbz:5:1-219543](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:5:1-219543)

negligentia, tueare meis opibus, si quae sunt; tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus.

[Studio] Quo fit, ut te Caesari vehementer commendemus.

EPISTOLAE XII. ARGUMENTVM.

Locatur more suo, et in ioco reprehendit opiniones Epicureorum, ipsumque Trebatium; quem Epicureum esse factum, ex Pansa cognouerat. Eodem anno, in interregno.

EXPLANATIO.

[Indicauit] Litteris e Gallia missis.

[Pansa] C. Vibius Pansa, qui consul postea fuit cum Hirtio.

[Mens] Pronomen amorem indicans, ut *Curio meus*, lib. 16. epist. 11. Epistolarum libri Ciceronis ad Pansam appellantur a Nennio et Prisciano.

[Tarentum] Mollem ciuitatem, nequitiaque deditam. Horatius lib. 2. Serm. sat. 4. v. 34.

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Athenaeus lib. 4. solitos dicere Tarentinos ait, aliis laboriosam vitam, sibi voluptariam placere.

[Et Titius] Sic antiquus liber, ex quo fortasse legendum, et *Titus*: ut significetur T. Pomponius Atticus, Ciceronis familiaris, idemque Epicureus. alii libri varie, *Eticius*, *Esicius*, *Ericius*, *Etrius*, *Erbiceus*, *Eticius*, *Etbeius*. in nullo, *Zeius*, esse video: quod aliis placuit, ex auctoritate veteris libri. Romanae familiae nomen esse potest: mihi tamen ignotum.

[Cum omnia tua causa facias] Ex Epicuri sententia. Pertinet ad hunc locum illud ex orat. pro Sextio c. 10. *Laudabat homo doctus*

philosophos, nescio quos — eosdemque praeclare dicere aiebat, sapientes omnia sua causa facere: rempublicam capessere hominem bene sanum non oportere: nihil esse praestabilius oiosa vita, et plena, et conferta voluptatibus.

[Non ciuium] Hoc non habent mei duo veteres libri: et fortasse additum ex ingenio, sententia non requirente.

[Ut inter bonos bene agier oportet] Haec formula bis ponitur lib. 3. de Offic. c. 15. omisso verbo, *oportet*: secundo loco, ut: in Topicis c. 17. item ut hic, legitur, *ut inter bonos bene agier oportet*. Vnus omnino antiquus liber hic non habet *ut*. Sententia non obscura, siue *ut* retineatur, siue deleatur: bene agi oportere inter bonos: vel, ita bene agi oportere, tamquam inter bonos res agatur.

[Quis enim est, qui facit nihil, nisi sua causa] Et abest hoc totum a duobus antiquis libris; et mihi quidem satis frigidum videtur. iam cum superioribus formulae verbis qui cohaeret?

[Communi diuidendo] Titulus est apud iurisperitos.

Iouem

Iouem Lapidem iurare] Superiora in iurisconsultum proprie, hoc in omnes communiter conuenit. euenit enim, vt iuremus fidei faciendae gratia. at Epicurei cur iurent, non est. deos enim iratos non timent, quos aiunt non curare mortalia, neque ipsos habere molestiae quidquam, neque cuiquam inferre. Hunc morem, Iouem Lapidem iurandi, satis ostendimus in illo loco, *si sciens fallo*, epist. 1. huius libri.

Populo Vlubrano] Qui erat in Trebatii clientela. epist. 18. Vlubrae autem non colonia, non municipium, sed praefectura fuit, vt haec vetus inscriptio, ab egregio iurisconsulto, et cum humanitate, tum omni liberali doctrina politissimo, Ioanne Turritiano ad me missa, declarat.

C. OPIVS. SP. F. COL.
RVFVS. PAGI. MAGISTER
IDEM. PRAEFECTVS. VLV-
BRIS.

IVRE. DICVNDQ.

Praefecturae autem ius Romanae ciuitatis habebant, Romanisque tum legibus, tum magistratibus utebantur, vel a populo creatis, vel a praetore urbane delectis.

Πολιτεὺς δ' αὖ] *Rempublicam administrari*: vt eadem de re dixit in orat. pro Sextio. sed hic maluit Graece loqui, fortasse vt ipsum Epicuri, Graeci hominis, verbum referret. Vide hac de re sententiam Epicureorum lib. 2. de Orat.

Si plane a nobis deficiis] Si non fide, vt assenteris Pansae, sed vere et ex tua sententia Epicureus factus es.

A nobis] Qui Epicurei non sumus, et honestum rebus omnibus anteponimus.

Pansae assentari] Epicuri sectam et instituta persequenti. lib. 15. epist. 19.

Commodum est] E re tua est.

Modo scribe] Si dixisset, *modo scribas*, hortaretur: cum dicat *modo scribe*, hortatur simul, et imperat.

Aliquando] Quasi hoc Trebatius aut numquam, aut non nuper, sed multo antea scripsisset. iam enim, vt prima epistolae verba significant, litteras mittere intermiserat.

Quid agas; et a nobis quid fieri aut curari ERN. *quid agi, quid fieri, aut curari velis*] Quaeri potest, cum dixerit iam, *agi*, cur subiungat, *fieri*. Sciendum, non idem utroque significari. nam *agere*, quasi genus est; *facere*, tamquam species. non enim, qui cogitat, aut loquitur, proprie dicitur *facere*, sed *agere*: cum tamen, quidquid fiat, id etiam *agi* dicatur. qua de re subiiciemus verba Varronis ex lib. 5. de L. L. quae significant actionis nomine tria comprehendendi, cogitare, dicere, *facere*. *Actionum*, inquit, *trium primus cogitatus mentis; quod primum ea, quae sumus acturi, cogitare debemus, deinde tum dicere, ac postremo facere. de his rebus minime putat vulgus esse actionem cogitationem: tertium, in quo, quid facimus, id maximum. sed et cum cogitamus, quid et in eam rem cogitamus, in mente agimus; et, cum pronunciamus, agimus. itaque ab eo orator dicitur agere causam: et augures agere augurium dicuntur, cum in eo plura dicant, quam faciant*. His verbis ostendit Varro, *agere*, genus esse; *facere* autem speciem. Idem infra,

infra,
diuer
tionem
gradu
faciunt
nem a
quida
vnum
et non
lam, e
et non
fit, et
tur, e
tor, c
neque
id est
citur
quam
facie
aliud
Qui q
non e
venia
quam
magis
ter, c
tiis v
facere
quid
Haec
genus
desum
autem
riore
lib. 3
actio
talis,
et fa
Idem
contin
in fa
renti
He

Et ibi

infra, subtilius haec distinguens, diuerſam viriusque verbi ſignificationem demonſtrat. Tertium, ait, gradum agendi dicunt, ubi quid faciunt. in eo, propter ſimilitudinem agendi, et faciendi, et gerendi, quidam error iis, qui putant eſſe unum. poteſt enim aliquis facere, et non agere: vt poeta facit fabulam, et non agit; contra actor agit, et non facit. et ſic a poeta fabula fit, et non agitur; ab actore agitur, et non fit. Contra, imperator, qui dicitur res gerere, in eo neque agit, neque facit, ſed gerit, id eſt ſuſtinet. Proprio nomine dicitur facere a facie: quod rei, quam facit, imponit faciem: a qua facie diſcernitur, vt dici poſſit, aliud eſſe veſtimentum, aliud vas. Qui quid adminiſtrat, cuius opus non exſtat, quod ſub ſenſum non veniat; ab agitato, magis agere, quam facere, putatur. Sed quod magis his promiſcuae, quam diligenter, conſuetudo eſt uſa; translaticiis utimur verbis. nam et quidem, facere verba, dicimus, et qui aliquid agit, non eſſe inſufficientem. Haec Varro: quibus conſtat, et genus, et ſpeciem eſſe poſſe. nec deſunt generis exempla. de ſpecie autem ſic Cicero in epistoſa ſuperiore: Quid agis? ecquid fit? Et lib. 3. de Fin. c. 17. Eſteius generis actum quoque quaedam, et quidem talis, vt ratio poſtulet agere aliquid et facere eorum. Et ſan Lucullo c. 7. Idem in ſimilibus quoque artibus contingat: quarum omne opus eſt in faciendis atque agendo. Et Terentius Adelphi. Act. 5. Scen. 3. v. 3.

Hei mihi, quid faciam? quid agam? —

Et ibidem, Scen. 5. v. 2.

— O Syre noſter, ſalue: quid fit? quid agitur?

Graeci quoque πράττειν, et ποιεῖν diſtinguunt, illud pro agere, hoc pro facere uſurpantes. horum verborum differentia in artium quoque diſtinctione cognoscitur. aliae enim vocantur πρακτικαί, cum poſt actionem opus non remanet, vt ſaltandi vel canendi ſcientia; aliae ποιητικαί, cum opus remanet, vt quae ab Ariſtotele ναυπηγική, et quae χαλινοποιητική nominatur. quamquam Ariſtoteles videtur uſurpaſſe τὸ ποιεῖν ἀντὶ τῷ πράττειν, initio artis Poeticae. Sed hoc ei uſitatum eſt, verba paullo liberius accipere, vel antequam ea definierit, vt cum pro mutatione motum accepit Phyſ. lib. 3. licet motus et mutatio non idem ſint, quae poſtea definiuit lib. 5. vel cum ſingulorum verborum exquisitam proprietatem ſententia non requirit. Idem tamen Polit. lib. 1. διαφέρει, ait, ἡ πολιτικὴ εἶδει, καὶ ἡ πρακτική. ὁ δὲ βίος, πρακτικός, ἢ ποιητικός ἐστίν. Et Rhet. lib. 1. Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι. κατὰ γὰρ τούτων εὖτε διδύκνεται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσι, καὶ πρακτικαί. Hanc diſtinctionem comprobabat Quintilianus lib. 2. c. 18. his verbis: Cum ſint artium aliae poſitae in inſpectione, id eſt, cognitione et aeſtimatione rerum, qualis eſt Aſtologia, nullam exigens actum, ſed ipſo rei, cuius ſtudium habet, intellectu contenta, quae θεωρητική vocatur: aliae in agendo, quarum in hoc finis eſt, et ipſo actu perficitur, nihilque poſt actum operis relinquit, quae πρακτική dicitur, qualis eſt ſaltatio: aliae in effectu, quae operis, quod oculis ſubtili-